

Вячеслав МРИНСЬКИЙ

вихователь соціальний
Комунальної установи
Сумської обласної ради
Сумського обласного центру
комплексної реабілітації для дітей
та осіб з інвалідністю

ВИКОРИСТАННЯ ІПОТЕРАПІЇ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ У ПЕРІОД ВОЕННОГО СТАНУ

У статті висвітлено ефективність застосування іпотерапії в реабілітації дітей з аутизмом. Встановлено позитивну динаміку в їхньому розвитку, покращення емоційного стану, соціалізації та швидшої адаптації до взаємодії з навколишнім світом. Зроблено висновок, що іпотерапія для дітей з аутизмом сприяє їхньому розвитку та фізичній реабілітації.

Ключові слова: аутизм, діти з розладом аутичного спектру, емоційний стан, іпотерапія, координаційні здібності, реабілітація.

Viacheslav Mrynskyi. The use of hypotherapy in children with autism during the period of the state of war

The article highlights the effectiveness of hippotherapy in the rehabilitation of children with autism. The positive dynamics in their development, improvement of their emotional state, socialisation and faster adaptation to interaction with the outside world are established. It is concluded that equine-assisted therapy for children with autism contributes to their development and physical rehabilitation.

Key words: autism, children with autism spectrum disorder, emotional state, equine-assisted therapy, coordination abilities, rehabilitation.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану в країні важливою є постійна підтримка дітей з аутизмом, як однієї з найбільш вразливих категорій. Під час війни діти з аутизмом постійно перебувають у стані невизначеності. Звук повітряних тривог та вибухів, дорога та незнайоме середовище у випадку евакуації, усе це викликає страх, розгубленість і тривогу. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього простору, важливо вчасно запроваджувати кроки підтримки, які допоможуть зменшити наслідки психологічної травми [2]. Одним із таких методів реабілітації є іпотерапія, котра являє собою взаємодію дитини та коня. Вона максимально впливає на розвиток багатьох сфер, що дозволяє сформувати в дітей з аутизмом адаптивні реакції в реальному житті.

Актуальність. Виходячи з аналізу сучасних джерел та вивчаючи наукову спадщину дослідників, які докладно описували аутизм

як спектральне порушення (О.Баєньська, В.Башина, О.Богдашина, І.Ісаєв, В.Каган, К.Лебединська, В. Лебединський, М. Ліблінг, С.Мнухін, О.Нікопольська, Д.Шульженко, М. Руттер та інші). Чимало дослідників займалися розробками ефективної корекції розладів аутистичного спектру (Т. Чорная, А. Чупріков).

Вивченню ефективності впливу іпотерапевтичного методу на дітей із аутизмом присвятили свою увагу такі науковці як А.Бураго, В. Жеребятєва, А. Хандогіна., І. Карпенкова та інші.

Метою статті. Оцінити ефективність застосування іпотерапії у дітей із аутизмом у період воєнного стану в складі комплексної реабілітації дітей, як фактора, що сприяє покращенню емоційного стану.

Виклад основного матеріалу. Діти з розладами аутичного спектру характеризуються порушенням розвитку соціальної взаємодії, у тому числі й спілкування з оточуючими, зокрема з батьками та всіма членами сім'ї, своєрідними відхиленнями у становленні пізнавальної діяльності, які в більшості випадків обумовлені відсутністю комунікації з дорослими та однолітками, стійким негативізмом, у результаті якого у них має місце неадекватність поведінки.

Причини виникнення аутизму в дітей ще недостатньо досліджені. Є багато думок, але вони мало обґрунтовані. Основні причини аутизму – органічні порушення мозку дитини в період його розвитку в утробі матері. Ймовірність таких порушень у дитини підвищується, коли мати під час вагітності переносить інфекційні захворювання або сильні психологічні травми [6].

Аутизм – стан психіки, що характеризується відходом від реальності й порушенням комунікативності (якісні порушення соціальних взаємодій; якісні порушення вербального та невербального спілкування, уявлень, фантазії; помітне обмеження кола діяльності та інтересів).

Згідно з МКХ-10, аутизм – це своєрідне порушення психологічного розвитку, який, як правило, виявляється в перші 30 місяців життя. Аутизм уперше був описаний Лео Каннером у 1943 р. Основною ознакою аутизму є порушення контакту дитини з навколишнім світом, і перш за все з людьми. Дитина з аутизмом занурена у світ власних хвилювань, відгороджена від навколишнього світу [1].

Термін іпотерапія виник порівняно недавно й походить від грецького слова *hippos* – кінь. Загалом під поняттям іпотерапія вважають форму лікувальної фізичної культури, де як інструмент реабілітації виступає кінь. У світовій реабілітаційній практиці лікувальна верхова їзда розглядається як багатофункціональний метод реабілітації, що дозволяє враховувати психологічний та фізіологічний статуси людини. Цей метод чинить комплексний позитивний вплив не тільки на фізичний стан дитини, але й на її психоемоційний стан, сприяє максимальній мобілізації вольової діяльності, соціалізації, а також формуванню більш гармонійних відносин зі світом (В. Ескін та Т. Левицька [3]).

Засновником іпотерапії вважають француза Ю. Лаллері, який визначив даний метод реабілітації як психосоматичну терапію, мета та завдання якої – допомогти досягненню рухової, психологічної незалежності й зробити людину з розладами аутичного спектру здатною пристосовуватися до нових обставин, що змінюються [4].

Кінь хоч за об'єктивними показниками розвитку інтелекту і не відноситься до «генія» тваринного світу, але більшість людей вважає його одним з найбільш розумних тварин. Причина – у високій сприйнятливості коней і здатності цієї тварини конструктивно взаємодіяти з людиною. Тому спілкування з конем було обрано психотерапевтами як один із засобів корекції психіки. Заняття іпотерапією вимагають концентрації уваги, що підвищує здатність дитини з аутизмом адекватно реагувати на зовнішні подразники.

Природно, що управління конем під час занять іпотерапією вимагає інтенсивного обміну інформацією з навколишнім світом. Вершник повинен віддавати коню команди, аналізувати його відповідні реакції на команди, коригувати свою поведінку в залежності від реакції тварини.

Одним словом, спілкування дитини з аутизмом із конем - повноцінний комунікативний ланцюжок зі зворотним зв'язком між дитиною й навколишнім світом, який дозволяє цілісно сприйняти реальність. Що є суттєвим для соціальної адаптації дітей з аутизмом.

Залежно від індивідуальних особливостей дитини з діагнозом «аутизм» та характеру порушень, розробляється відповідна програма, її інтенсивність та тривалість. Після проходження адаптації зазвичай цей етап займає не більше одного заняття, проте дітям з аутизмом

потрібно набагато більше часу – 2-3, іноді 4 заняття, а з п'ятого - починається сама іпотерапія. У заняття обов'язково включаються різноманітні ігри та вправи, які ставлять за мету покращення емоційного стану, розвиток уваги й пам'яті, дрібної та великої моторики тощо. Використовуються додаткові пристосування: м'ячі, кільця, обручі, іграшки, кошики тощо. І звичайно, їзда на коні стає лікувальним заходом у тому випадку, якщо вона здійснюється за показаннями та під контролем відповідного фахівця.

Перший етап – підготовка до заняття. Він включає в себе момент очікування для формування вміння «потерпіти і почекати», обов'язкове привітання з іпотерапевтом і конем, а також посадку на коня.

Другий етап – власне іпотерапія з різноманітними вправами, які підбираються заздалегідь. Діти з аутизмом вкрай відгороджені від усього зовнішнього, не можуть встановлювати повноцінні відносини з оточуючими. Часто зустрічаються необґрунтовані страхи (фобії) – незнайомих людей, тварин, висоти.

Потрібно багато терпіння, щоб допомогти таким дітям відучитися від повторюваних, необґрунтованих рухів, побороти страхи. Усні пояснення мало допоможуть у навчанні дітей з аутизмом. Набагато ефективніше терпляче багаторазове повторення одного й того ж руху, управління їхнім тілом дотиками. Це може дати хороші результати. Із часом рухи дитини набувають логічності та цілеспрямованості, вона починає сама контролювати швидкість їзди й рухається в такт із конем. Стабілізується емоційний фон, розвивається мотиваційна сфера: поступово дитина відчуває бажання сісти на коня, відчути себе вершником, подолати страх, набути впевненості у своїх силах. У даному випадку кінь виступає посередником між світом і дитиною, поступово адаптуючи дитину до нього. Таким чином на кожному занятті дитина закріплює набуті навички та отримує нові.

Останній, третій, етап – завершення заняття – передбачає логічне завершення, прощання з конем та іпотерапевтом [5].

Для іпотерапії відбирають найбільш спокійних тварин, які ні за яких обставин не встануть на диби й не «понесуть». Біля дитини з аутизмом завжди знаходиться іпотерапевт, який допоможе впоратися з можливим страхом дитини. Крім того, конем, по суті, керує не дитина,

а досвідчений коновод, який тримає тварину за вуздечку. Фахівець здатний відчути й припинити найменшу непокору з боку тварини.

Заняття іпотерапії для дітей з аутизмом зосереджені на:

- зниженні в дітей тривожності в сприйнятті зовнішнього світу;
- збільшенні дослідницької активності;
- поліпшенні комунікативних можливостей;
- загальній нормалізації емоційного стану;
- збільшенні обсягу довільних дій;
- поліпшенні пам'яті й уваги.

Висновки. Іпотерапія увібрала в себе елементи відомих фізіотерапевтичних методів. Вона являє собою комплексне лікування, що залучає до активності все тіло, дозволяє покращити емоційний фон, корегувати поведінку та психічні функції. Навіть перші результати використання іпотерапії в комплексному лікуванні дітей з аутизмом показують, що спілкування, гра, їзда на коні прискорюють досягнення позитивних зрушень у розвитку дітей. Таким чином, іпотерапія може бути досить ефективним методом комплексної реабілітації при лікуванні аутизму.

Перспектива дослідження: У перспективі планується розробка та впровадження індивідуальних реабілітаційних програм із застосуванням іпотерапії для дітей з аутизмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колишкін О. В. Вступ до спеціальності «Корекційна освіта» : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.
2. Допомога дітям з ООП під час війни. Поради для батьків. URL: <https://nus.org.ua/articles/dopomogadityam-z-ooop-pid-chas-vijny-porady-dlya-batkiv/>
3. Эскин В. Я., Левицкая Т. Е. Иппотерапия как комплексный метод реабилитации и восстановления. *Сибирский медицинский журнал*. 2009. №2. с. 61–63.
4. Никольская О. С., Баенская Е. Р., Либлинг М. М. Аутичный ребенок. Пути помощи. Москва : Теревинф. 1997. 344 с.
5. Хандогина А. В. Оценка эффективности иппотерапии в реабилитации детей с расстройствами аутистического спектра. 2016.
6. Діти з розладом аутистичного спектра: план корекційно розвиткової роботи / авт. кол. :Л. Юрченко, Л. Олтаржевська, Т. Малюченко та ін.; упор. В. Семизорова. Вид. 4-те, без змін, Тернопіль : Мандрівець, 2020. 104 с.